

Dr Anna Tunia

*Sprawozdanie z I Międzynarodowej
Konferencji Kanonicznego Prawa
Procesowego pt. „Współpraca sądu
ze stronami, adwokatami
i pełnomocnikami”,*

Olsztyn 21-22 kwietnia 2010 r.

W dniach 21-22 kwietnia 2010 roku w gmachu Biblioteki Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie odbyła się pierwsza międzynarodowa konferencja naukowa poświęcona współpracy sądu ze stronami, adwokatami i pełnomocnikami postępowania w sprawach kościelnych. Konferencja ta zorganizowana została przez Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie oraz Wydział Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Współorganizatorami konferencji byli: Korpus Adwokatów Kościelnych w Polsce, Koło Naukowe Kanonistów KUL JP II oraz Studenckie Koło Naukowe Prawników Kanonistów UWM. Patronat honorowy nad konferencją objęli między innymi: Kardynał Zenon Grocholewski (Prefekt Kongregacji ds. Wychowania Katolickiego), Abp Józef Kowalczyk (Nuncjusz Apostolski w Polsce), Kardynał Józef Glemp (Prymas Polski Senior), Marian Podziewski (Wojewoda Warmińsko-Mazurski),

Jacek Protas (Marszałek Województwa Warmińsko-Mazurskiego) oraz Leon Popiel (Prezes Sądu Okręgowego w Olsztynie). Patronat medialny pełnili m. in. „Poślaniec Warmiński”, TVP Olsztyn oraz Polskie Radio Olsztyn.

Uroczystego otwarcia konferencji oraz powitania gości dokonał ks. prof. dr hab. Ryszard Sztychmiller (kierownik Katedry Prawa Kanonicznego i Wyznaniowego na WPiA UWM).

Obrady zorganizowane zostały w ramach sześciu sesji tematycznych. W pierwszym dniu konferencji miały miejsce trzy sesje. Sesji pierwszej zatytułowanej *Współpraca sądu i stron w prawie polskim* przewodniczył ks. prof. dr hab. Józef Wroceński (dziekan Wydziału Prawa Kanonicznego UKSW). Jako pierwszy głos zabrał ks. prof. dr hab. Artur Mezglewski (KUL), który przedstawił referat pt. *Ochrona danych osobowych w ramach współpracy sądów z uczestnikami postępowania*. Zwrócił w nim m. in. uwagę na to, że współpraca sądów z uczestnikami postępowania powinna być prowadzona

z zachowaniem prawa do prywatności, zgodnie z którym, kościelne jednostki organizacyjne winny w ramach swojej działalności stosować minimalne standardy ochrony danych osobowych wyznaczone przez ustawodawstwo świeckie. Szczegółowo odniósł się zaś do kwestii dotyczących ustalenia zakresu obowiązywania ustawy o ochronie danych osobowych z dnia 29 sierpnia 1997 r. w odniesieniu do danych przetwarzanych przez instytucje kościelne oraz problemu aplikacji norm tej ustawy oraz wytycznych zawartych w instrukcji KEP z 2009 r. w sprawie ochrony danych osobowych w działalności Kościoła katolickiego, do danych przetwarzanych w działalności sądów kościelnych. Następnie referat zatytułowany *Rola dokumentów kościelnych w postępowaniach w sprawach rodzinnych i dotyczących rejestracji stanu cywilnego* wygłosił dr Piotr Kasprzyk (KUL). Wskazał w nim, iż dokumenty kościelne pochodzące od różnych organów i instytucji mogą być wykorzystywane przez sądy zarówno w postępowaniach cywilnych, jak i w postępowaniach administracyjnych prowadzonych m. in. przez kierownika urzędu stanu cywilnego. Wymienił, iż mogą to być zarówno dokumenty urzędowe wydane przez sądy kościelne w postaci orzeczeń sądowych, jak i dokumenty parafialne, tj. np. metryki kościelne.

W dalszej kolejności referat pt. *Współpraca urzędu stanu cywilnego oraz sądu z instytucjami kościelnymi* przedstawiła dr Anna Tunia (KUL). W wystąpieniu tym wskazała na możliwe formy współpracy urzędu stanu cywilnego oraz sądu z jednostkami organizacyjnymi związków wyznaniowych w zakresie postępowania mającego na celu zawarcie małżeństwa cywilnego w formie wyznaniowej. Podkreśliła iż, tego

rodzaju współpraca winna być rozumiana jako wszelkiego rodzaju współdziałanie wymienionych podmiotów, podejmowane dla realizacji celów o charakterze publicznoprawnym oraz obowiązków wynikających z ustawy. Między innymi odniosła się do współpracy na etapie postępowania sądowego podejmowanego w celu wyjaśnienia kwestii szczegółowych związanych z zawarciem małżeństwa w tej formie.

Następnie wygłoszony został referat autorstwa dr Magdaleny Rzewuskiej i dr Macieja Rzewuskiego (UWM) pt. *Wpływ uczestników postępowania na kształt protokołu rozprawy cywilnej*. W referacie tym podjęto próbę ukazania niektórych instytucji procesowych, umożliwiających uczestnikom postępowania i ich pełnomocnikom aktywne uczestnictwo w procesie oraz wskazano na ich udział w formułowaniu treści protokołu rozprawy cywilnej.

Jako ostatnia podczas tej sesji głos zabrała mgr Zofia Orłowska (UP JP II), która przedstawiła referat nt. *Obrony nierozzerwalności małżeństwa w kancelarii adwokackiej*. Przybliżyła w nim m. in. alokucję Jana Pawła II do pracowników Roty Rzymskiej z dnia 28 stycznia 2002 r. w sprawie współdziałania w pojednaniu osób znajdujących się w kryzysie małżeńskim oraz ukazała statystykę rozwodów orzeczonych na przestrzeni ostatnich lat.

Po przerwie rozpoczęła się sesja druga zatytułowana *Współpraca sądu z uczestnikami procesu kanonicznego*. Przewodniczył jej ks. dr hab. Tomasz Rozkrut, prof. UP JP II. Sesję tę rozpoczęło wystąpienie dr Seweryna Świacznego (Górnośląska Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości w Chorzowie), który wygłosił referat pt. *Współpraca Trybunału III Instancji wyznaczonego w Polsce ze stronami, adwokatami i pełnomoc-*

nikami. Następnie głos zabrał ks. prof. dr hab. Ryszard Sztynchmiller (UWM), który przedstawił referat pt. *Podmioty obowiązku ustalenia prawdy w procesie o nieważność małżeństwa*. Zwrócił w nim uwagę, iż podstawą do dochodzenia prawdy w procesie o nieważność małżeństwa są nie tylko przepisy Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r., ale również postanowienia instrukcji procesowej *Dignitas connubii* z 2005 r. Z przepisów tych wynika, że w toku procesu o nieważność małżeństwa obowiązek ustalenia, bądź wyjawienia prawdy spoczywa nie tylko na sędziach, biegłych oraz stronach procesowych i świadkach, ale także na rzeczniku sprawiedliwości, obrońcy węzła małżeńskiego, pełnomocnikach, adwokatach i notariuszach. Poza tym pośrednio obowiązek ten spoczywa także na biskupie diecezjalnym, jako moderatorze sądu i na wikariuszu sądowym. Kolejnym prelegentem był dr Lucjan Świto (UWM), który zaprezentował referat zatytułowany *Rekwizycja cywilno-kanoniczna? Pomoc sądowa pomiędzy trybunałami kościelnymi a sądownictwem powszechnym w Polsce*. Przedmiotem tego wystąpienia była analiza przepisów ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – prawo o ustroju sądów powszechnych oraz konkordatu z 28 lipca 1993 r. w przedmiocie możliwości stosowania rekwizycji, czyli wzajemnej pomocy pomiędzy sądami kościelnymi i sądami powszechnymi. Referent stwierdził, iż ma nocy odpowiednich przepisów tych aktów prawnych, trybunały kościelne mogą korzystać z pomocy sądów powszechnych. Po wystąpieniu tym swój referat, pt. *Współpraca sędziego ze stronami w zakresie wytwarzania dokumentów procesowych* przedstawił ks. mgr Wojciech Witkowski (KUL). Wskazał w nim, iż jednym z istotnych wymogów formalnych w postępowaniu

sądowym jest zachowanie formy pisemnej dokonywanych czynności. Zasada pisemności w postępowaniach przed trybunałami kościelnymi zobowiązuje sędziów i strony procesu do aktywności i współpracy w zakresie wytwarzania dokumentów procesowych. Jednakże jest ona ograniczona do tego, iż sędzia może jedynie poinstruować stronę w sprawie formalnych wymogów sporządzanych pism procesowych.

Trzecia sesja konferencji, która rozpoczęła się po krótkiej przerwie, poświęcona została praktycznym aspektom zadań adwokata w procesie kanonicznym. Sesji tej przewodniczył bp Antoni Dziemianko (Sekretarz Generalny Konferencji Biskupów Białorusi). Tytuł pierwszego referatu, który zaprezentowano brzmiał: *Rola postulatora i „advocatus diaboli” w procesie beatyfikacyjnym Barbary Umiastauskaite*. Przygotowali go ks. prof. Vytautas Vaiciunas oraz prof. Alfons Motuzas z Uniwersytetu Witolda Wielkiego w Kownie (Litwa). Następnie głos zabrał ks. dr Grzegorz Harasimiak (US), wygłaszając referat pt. *Prawo do obrony a funkcje adwokatów w kanonicznym procesie karnym*. W wystąpieniu tym referent odniósł się m. In. do podmiotów czynności procesowych, których zadaniem jest ochrona i dochodzenie interesu osoby oskarżonej. Z kolei referat poświęcony praktycznym aspektom działalności adwokatów kościelnych w Republice Słowackiej przedstawiła mgr Zuzanna Dufincová (Sąd Metropolitalny w Koszycach). Tytuł tego referatu brzmiał *10-letnie doświadczenia stałych adwokatów w Sądzie Metropolitalnym w Koszycach*. Następnie referat zatytułowany *Współpraca adwokata z notariatem. Spójrzanie z punktu widzenia notariusza kościelnego* zaprezentowała mgr Alicja Czernia (Sąd Diecezjalny w Tarnowie). Ukazała

w nim sposób wykonywania zadań przez adwokata kościelnego w kontekście współdziałania z notariuszem sądowym oraz zwróciła uwagę na podstawowe kwestie, które są wspólne dla pracy obu tych podmiotów, a które mają istotne znaczenie dla sprawnego przebiegu procesu kanonicznego. Ostatnim referentem w tej sesji był mgr Mikołaj Pawlak (Sąd Biskupi w Sandomierzu), który wygłosił referat pt. *Rola adwokata o stwierdzenie nieważności małżeństwa – pomocnik Trybunału w osiągnięciu pewności moralnej czy pomocnik strony i reprezentant jej interesów?* Po zakończeniu obu części sesji miała miejsce dyskusja z udziałem prelegentów.

W drugim dniu konferencji odbyły się kolejne trzy sesje tematyczne. Sesja pierwsza, zatytułowana *Pozycja adwokata i pełnomocnika w procesie kanonicznym*, obejmowała sześć referatów. Pierwszym prelegentem tej sesji był prof. dr hab. Ludger Müller (Universität Wien). Wygłosił on referat pt. *Der Anwalt im kanonischen Prozeß – ein unabhängiges Organ kirchlicher Rechtspflege?* Wskazał w nim m. in., iż adwokat kościelny pełni wprawdzie służbę kościelną, musi jednak pozostać w swojej działalności niezależny, suwerenny i niezawisły w stosunku do sądu kościelnego. Wyrazem więzi adwokata z działalnością sądu jest jego zatwierdzenie przez biskupa, które umożliwia długotrwałą współpracę między tymi podmiotami. Następnie referat zatytułowany *Tajemnica urzędowa adwokata kościelnego – przyczynek do dyskusji*, przedstawił mgr Jakub Fenrych (Sąd Diecezjalny w Tarnowie). Przybliżył w nim definicje i pojęcia związane z tajemnicą adwokacką występujące na gruncie prawa kanonicznego oraz prawa polskiego. Podkreślił w nim konieczność uregulowania statusu

prawnego adwokata kościelnego niebędącego jednocześnie adwokatem świeckim na gruncie prawa cywilnego i karnego. Kolejny referat pt. *Łączenie funkcji adwokata z funkcją pełnomocnika w procesie o nieważność małżeństwa* wygłosiła mgr Justyna Krzywkowska (UWM). Przypomniła w nim, że Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r. wymienia cztery kategorie osób, których zadaniem jest pomoc stronom w prowadzeniu kanonicznego procesu sądowego: *advocatus, defensor, patronus, procurator*. Wyjaśniła, iż w praktyce pojęcia te redukują się do dwóch, tj. adwokata i pełnomocnika. Pełnomocnik realizuje swoje zadania na płaszczyźnie czynności formalnoprawnych, natomiast rola adwokata dotyczy meritum sprawy. W dalszej kolejności głos zabrała mgr Aleksandra Bitowt (UWM), która zaprezentowała przedłożenie pt. *Adwokat jako doradca w procesie o orzeczenie nieważności małżeństwa*. Jego celem było przybliżenie działalności podejmowanej przez adwokatów kościelnych w sprawach o nieważność małżeństwa. Wskazała na cele oraz motywy, jakimi kierują się osoby zainteresowane podjęciem procesu o nieważność małżeństwa, zwracając się o poradę do adwokata kościelnego, a nie do innego prawnika-kanonisty. Po wystąpieniu tym miała miejsce dyskusja oraz krótka przerwa.

Sesję drugą – poświęconą *Pozycji stron w procesie kanonicznym*, której przewodniczył ks. prof. dr hab. Ryszard Szttychmiller – otworzyło wystąpienie ks. dr hab. Grzegorza Leszczyńskiego, prof. UKSW. Jego tytuł brzmiał: *Prawo do obrony w procesie o nieważność małżeństwa*. W przedłożeniu tym prelegent przybliżył kwestie szczegółowe dotyczące konkretnych gwarancji zachowania prawa do obrony w procesie

o nieważność małżeństwa, a także przypadki odmowy tego prawa oraz skutki prawne tego rodzaju zachowań. Następnie referat zatytułowany *Współpraca sędziego ze stronami w procesie o nieważność małżeństwa niekatolików* wygłosił ks. dr Piotr Steczkowski (UP JP II). Wyjaśnił w nim, iż zasadnicze problemy dotyczące współpracy sędziego ze stronami procesu małżeńskiego wiążą się z określeniem zasad uczestnictwa stron niekatolickich w procesie kanonicznym. Przede wszystkim problematyczne jest ustalenie statusu strony pozwanej oraz określenie trybunału kompetentnego do prowadzenia danej sprawy. Poza tym trudność w ramach przedmiotowej współpracy sprawia słaba znajomość katolickiej koncepcji małżeństwa, jego nierozzerwalności i sakramentalności. Kolejnym referentem był ks. dr Marek Zaborowski (Sąd Diecezjalny w Tarnowie), który przedstawił wykład pt. *Prawa stron procesowych w kanonicznym procesie o stwierdzenie nieważności małżeństwa (ze szczególnym uwzględnieniem prawa adwokata i pełnomocnika)*. W przedłożeniu tym przybliżył postanowienia Kodeksu Prawa Kanonicznego oraz instrukcji *Dignitas connubii* w zakresie możliwości ustanowienia przez strony pełnomocnika i adwokata w procesie małżeńskim. Jako ostat-

nia w tej sesji zaprezentowała się mgr Martyna Seroka (UWM), która wygłosiła referat pt. *Prawa osób przesłuchiowanych w procesie kanonicznym*. Dokonała nim analizy przepisów Kodeksu Prawa Kanonicznego w przedmiotowym zakresie. Po wygłoszeniu tego referatu miała miejsce dyskusja, a następnie przerwa w obradach.

Po przerwie, wznowienia obrad dokonał prof. dr hab. Bronisław Sitek (dziekan WPiA UWM), który otworzył ostatnią sesję konferencji zatytułowaną *Współpraca sądu i stron w prawie różnych państw*. Sesja ta – zdominowana przez młodą kadrę pracowników UWM – obejmowała cztery referaty. Pierwszy z nich pt. *Standardy dostępu do pomocy prawnej w UE*, przygotowany został przez dr Oksanę Cabaj oraz dr Olgę Łachacz. Następny wykład pt. *Pomoc świadczona przez prawników zagranicznych stronom procesowym w sądach w Polsce*, przedstawiła mgr Marta Sawczak, po której głos zabrała mgr Milena Szatwarska, wygłaszając referat na temat *Etyki sędziego w Wielkiej Brytanii i w Polsce*. Ostatnimi referentkami tej sesji były: mgr Katarzyna Barańska oraz mgr Katarzyna Zaworska, które zaprezentowały przedłożenie pt. *Adwokatura w Hiszpanii*. Po wygłoszeniu wszystkich referatów nastąpiła dyskusja oraz podsumowanie i zamknięcie konferencji.

NOTA O AUTORZE

Dr Anna Tunia, adiunkt w Instytucie Prawa Wydziału Zamiejscowego Prawa i Nauk o Gospodarce w Stalowej Woli Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II.